رضا دهشیری | جوان

برگ‌هایی از خدمات و خاطرات سپهبد شهید محمد باقری به نقل از همرزش سردار فتح‌الله جعفری

۲ دقیقه فرصت برای ۴۳ سال همراهی و خدمت

■ غلامحسین بهبودی

روزی که شهید حسن باقری به شهادت رسید، برادرش محمدباقری هم همراهش بود. او به اندازه دو دقیقه از سنگر محل شهادت برادر فاصله می‌گیرد و در همین زمان خمپاره‌ای از راه می‌رسد و حسن باقری و مجید بقایی به شهادت می‌رسند. به گفته سردار فتح‌الله جعفری، همین دو دقیقه باعث می‌شود تا فرصت ۴۳ ساله خدمت برای شهید محمد باقری فراهم شود. سپهبد شهیدی که تقریباً از زمان ورود برادر به جبهه‌ها او نیز به مناطق عملیاتی ورود کرده بود. هرچند از نقش محمد در جنگ تحمیلی کمتر گفته می‌شود، اما او کسی بود که راه برادر را پس از شهادتش پیمود و تا زمان شهادتش در بامداد ۲۳ خرداد از سوی بمباران صهیونیست‌ها هیچ‌گاه رخت رزم از تن خارج نکرد. متنی که پیش‌رو دارید، یادداشت و سخنان سردار فتح‌الله جعفری اولین فرمانده زرهی سپاه و از دوستان شهیدان حسن و محمد باقری در خصوص فعالیت‌های این شهید گرانقدر در جبهه‌ها و همین‌طور اهتمام شهید به بیان زندگینامه و خاطرات دوران دفاع مقدس است.

■ **ادامه راه برادر**

سردار جعفری در یادداشت خود نوشته است: «سردار سرلشکر محمد باقری، متولد ۱۳۳۹ فرزند مجید، برادر کوچک‌تر شهید حسن باقری بنیانگذار اطلاعات عملیات بود که پس از شهادت حسن باقری مسئولیت اطلاعات عملیات جنگ را به‌عهده گرفت و به‌عنوان یکی از فرماندهان مهم و تأثیرگذار توانست ایفای نقش کند. وی که از سال ۱۳۵۹ وارد جنگ شده بود نقش کلیدی و مهمی در عملیات‌های سال‌های ۵۹ و نیمه اول سال ۱۳۶۰ داشت و در عملیات‌های ثامن‌الائمه(ع) و طریق‌القدس از فرماندهان اطلاعات جنگ بود.»

■ **بار سنگین اطلاعات**

بنیانگذار زرهی سپاه می‌افزاید: «وی در عملیات فتح‌المبین مسئول اطلاعات عملیات قرارگاه فتح و در عملیات بیت‌المقدس و فتح خرمشهر مسئول اطلاعات عملیات قرارگاه فتح کنار سپهبد شهید غلامعلی رشید بود. این مسئولیت تا عملیات محرم و مجروحیت ایشان ادامه پیدا کرد تا اینکه در ۹ بهمن ۱۳۶۱ حسن باقری در منطقه فکه به شهادت رسید و بار سنگین اطلاعات عملیات جنگ را محمد باقری به عهده گرفت.»

■ **نقش آفرینی در فاو**

سردار جعفری همچنین در خصوص خدمات و فعالیت‌های شهید محمد باقری می‌نویسد: «وی در ادامه جنگ در سال ۶۲ و عملیات‌های والفجر از مسئولان رده بالای جنگ محسوب می‌شد و نقشی مهم در بالا بردن کیفیت شناسایی داشت و به‌ویژه از استفاده از پهپاد در شناسایی‌ها بهره برد و موفق به شناخت دقیق دشمن و حتی فریب آن شد و باز هم نقش بسیار مهمی در فتح فاو و حتی تعیین زمان اجرای آن به‌عهده داشت. وی با این اطلاعات دقیق، هوش و ذکاوت بالا در این دوران از طراحان جنگ، فرماندهان برجسته و مسئول اطلاعات عملیات سپاه پاسداران انقلاب اسلامی بود.»

■ **متولد میدان خراسان**

از زندگی شخصی شهید محمد باقری اطلاعات چندانی منتشر نشده است. سردار جعفری با اشاره به برخی از نکات زندگی شخصی شهید باقری می‌نویسد: «سردار سپهبد محمد باقری متولد میدان خراسان تهران پس از طی دبستان و دبیرستان، پس از انقلاب در رشته مهندسی مکانیک دانشگاه پلی‌تکنیک پذیرفته شد و تا زمان تعطیلی دانشگاه‌ها به‌دلیل انقلاب فرهنگی در بهار ۱۳۵۹ در این دانشگاه مشغول به تحصیل بود. او بعدها دکترای جغرافیای سیاسی را از دانشگاه تربیت مدرس اخذ کرد. مسئولیت‌های وی پس از پایان جنگ، رئیس اداره اطلاعات ستاد کل نیروهای مسلح، معاون هماهنگ‌کننده قرارگاه مرکزی خاتم‌الانبیا(ص)، معاون اطلاعات عملیات، معاون ارکان ستاد کل نیروهای مسلح و استاد دانشگاه برای انتقال تجارب ارزشمند بود.»

■ **جوان‌ترین سرلشکر**

جعفری در یادداشت خود بیان می‌دارد: «در سال ۱۳۸۷، سردار محمد باقری به درجه سرلشکری ارتقا پیدا کرد. او از جوان‌ترین فرماندهانی بود که پیش از تصدی فرماندهی کل سپاه، ارتش یا ستاد کل نیروهای مسلح به این درجه رسید و از ۸ تیر ۱۳۹۵ با حکم رهبر معظم انقلاب اسلامی و فرمانده کل قوا به‌عنوان رئیس ستاد کل نیروهای مسلح به‌عنوان عالی‌ترین نهاد نظامی ایران تا شهادت انتخاب شد و خدمات ارزنده‌ای به نیروهای مسلح ارائه کرد. این شهید بزرگوار دارای یک نشان درجه یک و دو نشان درجه ۳ فتح و یک نشان درجه ۲ نصر بود.»

■ **انجمن ژئوپلتیک**

یکی از خصوصیات بارز شهید باقری چند بعدی بودن خصوصیات اخلاقی و توانایی‌هایش بود. سردار جعفری در همین رابطه می‌نویسد: «وی از مؤسسان انجمن ژئوپلتیک ایران بود. سردار سپهبد محمد باقری آبان سال ۱۳۹۸، در فهرست تحریم‌های خزانه‌داری امریکا قرار گرفت. سردار سپهبد محمد باقری بامداد جمعه ۲۳ خرداد ۱۴۰۴ در حمله اسرائیل به تهران به شهادت رسید و به جمع برادر و یاران شهید و همرزم خود پیوست و جای او همانند برادرش برای همیشه خالی ماند.»

شهید محمد باقری نفر دوم از چپ در کنار سردار رحیم صفوی و عزیز جعفری

> سردار سپهبد محمد باقری متولد میدان خراسان تهران پس از طی دبستان و دبیرستان، پس از انقلاب، در رشته مهندسی مکانیک دانشگاه پلی‌تکنیک پذیرفته شد و تا زمان تعطیلی دانشگاه‌ها به‌دلیل انقلاب فرهنگی در بهار ۱۳۵۹ در این دانشگاه مشغول به تحصیل بود. او بعدها دکترای جغرافیای سیاسی را از دانشگاه تربیت مدرس اخذ کرد. مسئولیت‌های وی پس از پایان جنگ، رئیس اداره اطلاعات ستاد کل نیروهای مسلح، معاون هماهنگ‌کننده قرارگاه مرکزی خاتم‌الانبیا(ص) و... نهایتاً رئیس ستاد کل نیروهای مسلح بود

■ **جلسات چهارشنبه‌ها**

سردار جعفری همچنین در گفت‌وگویی که با خبرگزاری تسنیم انجام داده است، درخصوص نحوه پای کار آمدن شهید محمد باقری برای بیان خاطرات جنگ و زندگینامه خود می‌گوید: «دو سال پیش پس از کلی بحث و بررسی، شهید باقری رضایت داد تا زندگینامه و خاطراتش از دوران دفاع مقدس ثبت و ضبط شود، برای این منظور جلساتی را چهارشنبه‌ها در مؤسسه برگزار می‌کردیم و هر هفته به بحث و بررسی خاطرات وی از سال‌های جنگ می‌پرداختیم.»

وی در ادامه تصریح می‌کند: «در این جلسات که از سال ۱۴۰۲ آغاز شده بود، شهید محمد باقری دفتر یادداشت‌های روزانه خود را می‌آورد و در مواردی نیز به بحث و بررسی تاریخی می‌پرداختیم، مسئولیت کار با مصطفی رحیمی بود و کار از ابتدای زندگی ایشان تا عملیات خیبر پیش رفته بود، اما دو ماه بود به دلیل حجم فشرده برنامه‌های شهید نتوانسته بودیم کار را پیش ببریم.»

■ **پس از شهادت سردار**

جعفری درباره روند ادامه کار می‌افزاید: «پس از شهادت شهید باقری ضرورت تدوین و انتشار این خاطرات دو چندان شده است، قرار ما با آقای رحیمی نویسنده کتاب بر این شده است که ادامه کار را با اسناد و مدارک موجود و با استفاده از خاطرات دیگران از شهید باقری پیش ببریم. دفتر یادداشت‌های روانه ایشان نیز موجود است و می‌تواند بسیاری از اطلاعات را در اختیار ما قرار دهد، با توجه به اینکه بخشی از کار به اتمام رسیده در تلاش هستیم تا سه جلد نخست مجموعه را به زودی منتشر کنیم.»

■ **روحیه خاص باقری**

وی با اشاره به روحیه شهید باقری می‌افزاید: «من ارتباط نزدیکی با شهید باقری داشتم، روحیه خاصی داشت و به دنبال مطرح‌کردن خود نبود، بسیار فرمانده توانمندی بود و بعد از برادرش مسئول اطلاعات جنگ شد، طراح بسیاری از عملیات‌های موفق دفاع مقدس بود، اطلاعات ایشان مبنای طراحی عملیات‌های مختلف قرار گرفته بود و نقشی بسیار کلیدی و مؤثر در دوران دفاع مقدس داشت، اما کمتر دیده شده بود. انتشار خاطرات و زندگینامه وی می‌تواند نشان دهد که شهید محمد باقری که بود و چه کرد؟»

وی همچنین بیان می‌دارد: «نام مؤسسه شهید حسن باقری به مؤسسه شهیدان باقری تغییر خواهد کرد. شهید محمد باقری نفر اول نیروهای مسلح بود که پس از جنگ نیز آرام نگرفت، نفش مؤثری در ارتباط با جریان مقاومت در خارج از کشور داشت و اطلاعات سپاه قدس را شکل داد و نقش مؤثری در جریان مبارزات بوسنی، داعش و... داشت، با انتشار زندگینامه او مردم عادی متوجه خواهند شد که چه شخصیتی از دست رفت، فاصله خروج محمد باقری از سنگری که شهید حسن باقری در آن به شهادت رسید، دو دقیقه قبل از اصابت خمپاره بود، اما این دو دقیقه فرصت ۴۳ سال همراهی و نقش مؤثر در نیروهای مسلح جمهوری اسلامی را مهیا کرد.»

خاطراتی از دوران دفاع مقدس به روایت سپهبد شهید محمد باقری

حسن به دیدار معبودش رفت

سپهبد شهید محمد باقری از فرماندهان اطلاعات و عملیات در دوران جنگ تحمیلی صدام علیه ملت ایران بود. او همانند برادرش حسن باقری یکی از نوابغ جنگ به شمار می‌رفت و سال‌ها در دفاع مقدس مردم ایران علیه دشمن متجاوز حضور داشت. متنی که پیش رو دارید، خاطراتی از این شهید گرانقدر مربوط به همراهی برادرش در جبهه‌های دفاع مقدس در بهمن سال ۶۰ و همچنین نحوه شهادت حسن باقری در بهمن سال ۶۱ است.

■ **شرایط سخت اوایل جنگ**

سپهبد شهید محمد باقری برادر شهید حسن باقری از فرماندهان اطلاعات و عملیات دوران جنگ تحمیلی روایت می‌کند: در جبهه جنوب هر ساعت خبری از بازشدن یک محور جدید و واردشدن تیپ‌های جدیدی از ارتش عراق به ما می‌رسید، ناگواری بیشتری در آن جبهه حادث می‌شد. تا اینکه از خط خبر رسید ارتفاعات نبعه در شمال تنگه چزابه که مسلط بر خطوط پدافندی ما بود به دست دشمن افتاده است.

وضعیت بسیار سختی بود و فرماندهان متوجه این نکته بودند که اگر دشمن روی این ارتفاع تحکیم و تثبیت بشود، تمام خطوط دفاعی ما در چزابه سقوط خواهد کرد و این به سقوط تمام جبهه منجر خواهد شد. روز ۱۸ بهمن ۶۰ به سمت چزابه رفتیم. اخوی (حسن باقری) هنوز جراحت داشت و شکافی روی جمجه‌اش بود؛ پزشکان او را از حضور مستقیم و فعالیت شدید در جبهه منع کرده بودند، اما همین که حادثه چزابه شروع شد طاقت نیاورد و بلافاصله به قرارگاه رفت.

شهید محمد باقری در دوران دفاع مقدس

■ **قرارگاه شمال کرخه**

ما قرارگاهی در شمال کرخه داشتیم که هر لحظه در معرض سقوط و محاصره بود، یعنی اصلاً قرارگاه امنی نبود. این قرارگاه مربوط به تیپ ۲۶ زرهی لشکر ۵ عراق بود که از «طریق‌القدس» باقی مانده و مستقیم به چزابه وصل می‌شد. رودخانه‌ای بین ما حائل بود، باید از بستان و پل رد می‌شدیم تا به قرارگاه می‌رسیدیم. اخوی هم باز به روال گذشته، آنقدر کار می‌کرد که از پا می‌افتاد.

من شاهد بودم که شهید باقری در آن لحظات تصمیم گرفت شخصاً به‌همراه تعدادی از عناصر اطلاعات عملیات برای شناسایی حرکت کند. همه فرماندهان و من به‌خاطر علاقه برادری گفتیم که شما حالت خوب نیست و تلاش کردیم جلوی او را بگیریم، اما توجه نکرد و برای شناسایی رفت. حوالی پنج بعدازظهر بود که برگشت و وضعیت آن منطقه را تشریح کرد و گفت: اگر این ارتفاع دست عراقی‌ها بماند ما با تلفات بسیار زیادی مجبور به تخلیه این جبهه هستیم و تمام تلاش‌های عملیات طریق‌القدس از بین خواهد رفت.

■ **بهمن ۱۳۶۱**

روز نهم بهمن سال ۶۱ پس از اینکه در منطقه شرهانی به اجرای عملیات شناسایی پرداختیم به منطقه عمومی فکه آمدیم. روی یکی از ارتفاعات این منطقه می‌شد مناطق مقابل در خاک عراق را دید. در مورد منطقه و ارتفاعات و نحوه انجام عملیات و آزادسازی ارتفاعات بحث شد. این بحث‌ها هم در سطح عملیاتی و هم در سطح راهبردی بود، چراکه انجام یک عملیات بزرگ نیازمند حضور ۲۰ لشکر بود. عکس‌های هوایی و زمینی آن منطقه را نیز داشتیم. پس از بررسی میدانی با دو جیپی که به منطقه آمده بودیم، وارد دیدگاه خمپاره‌چی‌های نیروی زمینی ارتش در آن منطقه شدیم. عکس‌ها را در سنگر دیدگاه مورد بررسی قرار دادیم، اما همچنان درباره وضعیت و چگونگی ارتفاعات اختلاف‌نظرها وجود داشت. حدود ساعت ۹ صبح بود. آفتاب از سمت شرق می‌تابید و احساس می‌کردیم زاویه تابش آفتاب به گونه‌ای است که عراقی‌ها ما را نمی‌بینند؛ گرچه خمپاره‌هایی به اطراف سنگر اصابت می‌کرد. به من گفتند مختصات دقیق سنگر را از خمپاره‌چی‌های ارتش سؤال کن تا دچار اشتباه نشویم. من اکراه داشتم، اما تبعیت کردم و چند متر از سنگر دور شدم که صدای خمپاره‌ای بلند شد و به سنگر خورد. اشخاصی که در محل انفجار بودند، بدن‌های‌شان خیلی آسیب دید و همه پنج نفر حاضر در سنگر در نهایت به شهادت رسیدند، البته کسانی که عقب‌تر بودند، آسیب کمتری دیدند. مجید بقایی و حسن باقری را در آن لحظه زنده بودند، اما مجید پایش قطع شده بود. آنها را سوار جیپ کردیم، اما ۱۰ دقیقه بعد مجید بقایی به شهادت رسید. همچنین ترکش‌های زیادی به بدن حسن باقری برخورد کرده و موج انفجار رگ‌های بدنش را نابود کرده بود. حسن در مسیر ذکر «یا صاحب الزمان (عج)» و «یا حسین (ع)» بر سر زبان داشت. آنها را به مقر یگان امام رضا(ع) رساندیم. آمبولانسی داشتند که سرم داخل آمبولانس را برداشتیم و به بدن حسن وصل کردیم. من تماس گرفتم و یک بالگرد به کمک ما آمد. حسن را سوار بالگرد کردیم. بالگرد در اندیمشک بر زمین نشست، اما حسن در راه بیمارستان به شهادت رسید و به دیدار معبودش رفت.

جدول

طراح: علیرضا سجادی فر ■ شماره ۷۳۵۰

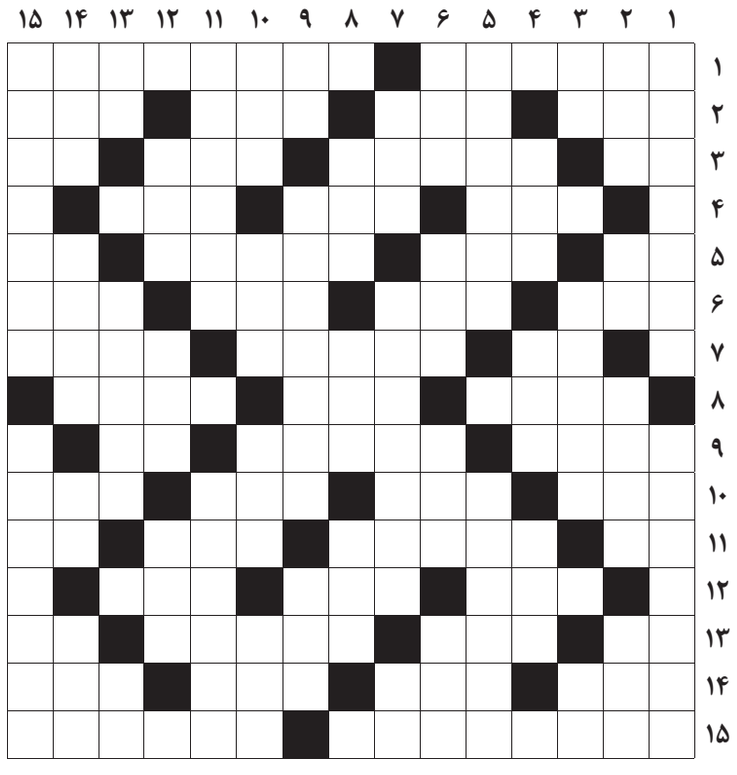

از راست به چپ

■۱- خورشت محلی و خوشمزه گیلانی- زخم و جراحت سطحی ■۲- مرد بی زن- جاده فلزی- تصدیق عروس خانم- پرنده خرامان ■۳- نخل خرما- مدیر خدمات پرستاری- یقه تیز- نفس خسته ■۴- سخن کنایه‌آمیز توأم با متلک- بوی گوشت و تخم‌مرغ فاسد- غول یخی اورست ■۵- برگ برنده- زینت- مبحث و مقاله- پسوند شباهت ■۶- پدر ادریس نبی- از ارکان نماز- نوعی ساز موسیقی- گردش دوران ■۷- حرف انتخاب- جمع ناحیه- ریه زمین ■۸- جانشین- رودست خوردن- پهلوان کم سن و سال ■۹- خویشاوندی- رهبر شهید حماس- ضمیر انگلیسی ■۱۰- قایق تفریحی- گناه- خروس مازنی- یار آفتابه ■۱۱- یادداشت- از مناطق عملیات فتح‌المبین در شوش- نویسنده گرگ بیابان- حرف فاصله ■۱۲- به گله می‌زند- مزه اسید- غلغله ■۱۳- نهایت سوزندگی و تابش آفتاب- تاریکی اول شب- رقیب چای- خط کش مهندسی ■۱۴- گل خوشبو- نهار- امتحان- قطعه الکترونیکی ■۱۵- تسلیم شدن- جانوری بی مهره با بدن بندبند

از بالا به پایین

■۱- اثری از مارک تواین- بیماری التهاب سینوس ■۲- تقویت رادیویی- راز- رافع سردی مزاج- نی نازک ■۳- بوییدن- قاتل شیرین- آب‌بند ■۴- مخ- خرس آذری- پرنده‌ای شکاری از نوع باز ■۵- چاه جهنده- جنگ تبلیغاتی کشورها علیه همدیگر ■۶- سلطان جنگل- میان- خانه- اقوال بی‌سروته ■۷- بادام- مسابقه چندجانبه- همراه خورد ■۸- راه روشن و آشکار- انعکاس صدا- زردچوبه ■۹- یزدان- مکمل عبادات و واجبات- ملعون ابدی تاریخ ■۱۰- به‌جز- زبان تایلندی- تقویت رادیویی- عزیزتر از فرزند ■۱۱- شاعر علی ای همای رحمت- هافبک انگلیسی منچستر سیتی ■۱۲- زه کمان- آبفشان حمام- زیرکی و فهم ■۱۳- راندن مزاحم- نخست وزیر انگلستان در جنگ دوم جهانی- ناشنوا ■۱۴- قالی عشایری- شهری در سمنان- نام قدیم یزد- شکل و قیافه ■۱۵- خسته کننده و تکراری- معبد باستانی کنگاور

جدول سودوکو

ارقام ۱ تا ۹ را طوری قرار دهید که در هر ردیف، ستون و مربع‌های کوچک سه در سه فقط یک بار به کار روند.

۶	۸							
۷			۹	۲				
						۱	۲	
	۳	۵		۷				
			۸		۵			
						۸	۴	
			۷	۶	۳			۴
۲	۶							۳
					۴		۶	

جدول کلمات متقاطع
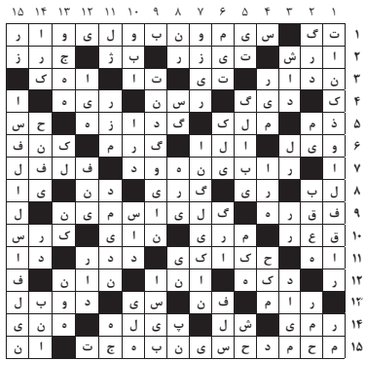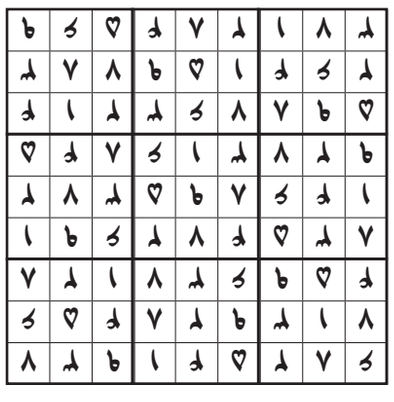
پاسخ جدول شماره ۷۳۴۹